

Rijckevorsel (die in Delft samen gestudeerd hadden) min of meer gingen handelen alsof hij niet meer in functie was? Hupkes was van hen beiden de krachtigste figuur: hij was zeer begerig om de teugels in handen te nemen.

Het bedrijf werd hervat – dat was Winkelmans instructie. Op 20 mei stelden Goudriaan, Hupkes en van Rijckevorsel een dienstorder op die aan elk personeelslid uitgereikt werd.¹ ‘Wij spannen’, stond daarin te lezen, ‘in loyale samenwerking met de Duitse autoriteiten onze uiterste krachten in om het bedrijf der Nederlandse Spoorwegen over het gehele net weer zo spoedig mogelijk te doen functioneren.’ Daartoe moesten ook de spoorbruggen hersteld worden. ‘Dit herstel is in zo’n tempo gebeurd dat er’, aldus Hupkes jegens de Enquêtecommissie, ‘geen bruggen zijn klaargekomen voordat de oorlog in Europa was afgelopen’² – hij zal met dat laatste zinsdeel wel bedoeld hebben: vóór Frankrijks capitulatie (22 juni). Wat aan dat zinsdeel voorafgaat, is zakelijk juist, maar hier hebben technische factoren een rol gespeeld waarmee niet alleen de Nederlandse Spoorwegen te maken hadden.

En er was meer gebeurd.

Nog in de tweede helft van mei gingen de Duitsers personeel van de spoorwegen dwingen, dienst te doen op trajecten tot diep in België. Machinisten en andere personeelsleden wendden zich onmiddellijk met hun klachten tot de Personeelraad en de raad vroeg een bespreking met de directie aan. Hij werd door Hupkes alléén ontvangen (31 mei) en pas tien dagen later (10 juni) las Goudriaan, die van alles onkundig gelaten was, tot zijn verbazing in het pas-verschenen *Weekblad van de Nederlandse Vereniging van Spoor- en Tramwegpersoneel* een ‘communiqué’ waarin ‘de directie’ meedeelde dat zij aan die diensten tot in België niets kon wijzigen, ‘zij vestigde er de nadruk op, dat thans vóór alles rekening gehouden moet worden met de bevelen van de bezettingsautoriteiten . . . Op een vraag of het personeel verplicht zou kunnen worden, bijv. munitietreinen te rijden, werd geantwoord, dat het personeel zich daaraan niet kan onttrekken en stipt zou moeten gehoorzamen aan de hem opgedragen diensttaak.’³

De strijd in Frankrijk was nog in volle gang. Goudriaan stelde zich dus onmiddellijk de vraag hoe hij Hupkes’ besluit ongedaan kon maken. Hij zocht hulp. Al de volgende dag wendde hij zich tot Snouck Hurgronje. ‘Ik liet hem’, aldus Goudriaan, ‘het krantje . . . lezen, vertelde dat ik mij daar graag tegen zou verzetten en vroeg zijn mening. Snouck Hurgronje vond het een moeilijk geval en wilde eerst het advies van de landsadvocaat in-

¹ Tekst in a.v. p. 108. ² *Enq.* dl. VII c p. 683. ³ Aangehaald in J. Goudriaan: *Vriend en vijand*, p. 110.